

його розвиток внесла Українська Центральна Рада. Трудове законодавство України в період існування СРСР характеризувалося певною нестабільністю та протиріччями, що пов'язано з особливостями соціально-економічного розвитку держави. Були прийняті трудові кодекси, які є джерелом знань про умови праці, становище робітників. у сучасній Україні здійснюються кроки по удосконаленню законодавства в сфері праці, але сьогодні Україна послуговується кодексом радянського зразка із внесеними змінами.

Список використаних джерел та літератури:

1. Андрусишин Б. *Робітнича політика українських урядів (1917–1920 рр.)* : автореф. дис. ... доктора іст. наук / Б. Андрусишин. К., 1997. 44 с.
2. Верес М. Утворення державних органів праці та їх правовідносини з професійними спілками в Україні (1917–1920 рр.). *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2010. Вип. 83. С. 78-81.
3. Добрянська І. Формування і розвиток законодавства про працю в Україні доби Української Центральної Ради. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 18. Економіка і право*. Вип. 27. 2015. С.170 –175.
4. Обушенко Н. Розвиток трудового законодавства України за часів існування СРСР. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2019. Вип.5. С. 67 –70.
5. Кульбашна О. *Розвиток законодавства України про працю в 1922–2008 рр.: історико-правовий аспект* : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 “Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень”. Харків, 2014. 20 с.
6. Маринич (Кузнецова) Л. Окремі особливості трудових правовідносин в період Великої Вітчизняної війни. *Науковий Часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 18. Економіка і право*. 2010. Вип. 11. С. 43–49.
7. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 року. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1971. № 50. Ст. 375.

Оксана Маркевич,
к. і. н., старший викладач кафедри всесвітньої історії
Житомирського державного університету
імені Івана Франка

ВОЛОДИМИР АНТОНОВИЧ ПРО МАГДЕБУРЗЬКЕ ПРАВО НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ

Наукова спадщина Володимира Антоновича в центрі досліджень багатьох поколінь українських істориків. Це безцінне джерело вивчення історії, археології, етнографії тощо. Велике зацікавлення викликають його дослідження з історії міст, зокрема п'ята частина першого тому «Архіву Південно-Західної Росії», яка має назву «Акти про міста». Вступна стаття про вивчення міст південно-західного краю за актами 1432-1798 рр. висвітлює питання як виникали і розвивалися міста, що було причиною швидкого розвитку одних і занепад інших, які повинності містян були найважчими, а також повсякдення міських жителів. Ці напрямки підхопила сучасна історична наука, результатом

чого з'явилась ціла низка ґрунтовних праць з історії управління [6], самоврядування [2; 4; 5], повсякденного укладу як окремих міст, так і узагальнюючих праць про міста [3]. Завданням даної розвідки є аналіз дослідження В.Антоновича про маґдебурзьке право на українських землях, а також спроба порівняти його висновки з сучасними українськими дослідниками.

Володимир Антонович зупиняється на трьох причинах існування міст: міста як окремі адміністративні одиниці, міста – центри торгівлі і промисловості та місто – військове поселення. Вони могли спочатку виникати по одній з причин, а далі змінитися в процесі свого розвитку. Влада розглядала міста, переважно, як добре укріплені території, про що свідчать грамоти на право заснування нових поселень, або надання пільг (мається на увазі можливостей самоврядування) уже існуючим. Як доказ свого твердження він наводить приклад з грамоти про надання маґдебурзького права місту Горохову, де сказано, що «для встановлення кращого порядку в місті Горохові, а саме для захисту і укріплення його... ми жалуємо цьому місту Маґдебурзьке право... всі міщани будуть зобов'язані: висипати вал, укріпити вежі, придбати за власні кошти вогнестрільну зброю великого і малого калібру, порох і все необхідне для захисту, а також належним способом утримувати греблю...» [1, с.35]. Історик дуже детально описує наскільки складною і обтяжливою була ця повинність для жителів і певною відплатою, далеко не повноцінною на його думку, місто отримувало самоврядування. Розрахунок влади був чіткий і праґматичний: із збіднілого і розореного міста не було що взяти.

Таким чином, чим раніше міста втрачали свої общинні права, ставали адміністративними центрами, де влада була сильнішою і тиск на міську общину об'ємніший – швидше запроваджувалося маґдебурзьке право. Володимир Антонович не дає засумніватися читачу і наводить все нові і нові аргументи, доводячи що міста із замком, який необхідно утримувати (сюди відніс Житомир), де розташовувалися війська, отримували Маґдебурзьке право раніше. Якщо говорити про грамоту від власника, то тут про повноцінне самоврядування годі й говорити. Він (власник – М.О.), аби зберегти владу, визначав лише ту міру самостійності, яка була корисною для покращення торгівлі, ремісництва тощо [1, с.46-48].

Для порівняння доречно буде навести і іншу думку, зокрема це стосується сучасних українських дослідників, які стверджують, що лише економічно-розвинені міста отримували право на самоврядування, вони були спроможними створити виборні органи самоуправління та суду, самостійно встановити порядок вибору влади та їх функцій, упорядкувати торгівлю, діяльність ремісничих та купецьких об'єднань тощо. І також, чи не найголовніше, могли виплачувати фіксовану грошову суму, яку розглядають, як плату за самоуправління [2; 4]. Попри протилежну оцінку мотивів надання містам маґдебурзького права, ці дослідження однак є в одному – його отримання суттєво підвищувало економічний розвиток міста.

Щодо судочинства за магдебурзьким правом, то В. Антонович зазначає, що міщани не бажали вивчати німецькі закони, а шукали відповіді у місцевому звичаєвому праві. Як приклад, дослідник наводить вироки у справах про дітовбивство 1704, 1713, 1718 рр. За звинуваченнями у «однакових» злочинах було винесено різні вироки: у двох випадках – поховати живцем, а в третьому – привселюдно покарати біля ганебного стовпа і вигнати з міста [1, с.59-60]. Щодо смертної кари – звичного вироку у німецьких містах навіть за незначні проступки – в українських застосовувався не часто. Утримувати ката (палача) дозволив собі лише Кам'янець-Подільський [1, с.67]. В Кременці 1710 р. смертний виток не був приведений в дію по причині відчуженості виконавця (!), це стосувалося і інших міст Волині та сусідніх воєводств [1, с.68].

Щодо значення магдебурзького права у формуванні громадянської позиції, колективної участі міщан у місцевому управлінні, то В.Антонович наводить приклади, які змушують замислитись чи було все настільки злагоджено. 1780 р. в Оклі міщанин Заблоцький відмовився від посади шафаря, докоряючи землякам, що вибрали його із заздрощів, бажаючи розорення накопиченого ним майна [1, с.62]. Посади у органах місцевого самоврядування були почесними, але безоплатними, тому дозволити собі займатись міськими справами могли лише найзаможніші жителі.

Ухиляння від виборів на основі магдебурзького права було частим явищем. В Ковелі магістрат виніс вирок про позбавлення честі громадянина Долінського за те, що він втік з міста аби не виконувати покладені на нього обов'язки лавника і шафаря. В містечку Вижва магістрат скаржився на ляндвійта Зданя за те, що він недобросовісно виконує покладені на нього обов'язки, вільний час витрачає на заняття ремеслами і приходиться в магістрат лише п'яним, ображає всіх, що призводить до бійок [1, с.60-61].

Отже, вивчення міст і його управління є актуальною темою, інтерес до якої роками лише зростає. Безцінним джерелом вивчення теми є матеріали, зібрані Тимчасовою комісією з упорядкування давніх актів при Київському, Подільському і Волинському генерал-губернаторі. Зібрані та проаналізовані джерела не втрачають актуальності сьогодні, як і висновки, зроблені відомими фахівцями. Праця В. Антоновича дає глибоке розуміння того, як створювалися і розвивалися міста, а також як здійснювалося управління ними. Висновки про магдебурзьке право обґрунтовані прикладами із віднайдених актів. Критика джерел, аналіз фактичних даних збагачує українську історіографію і дає методологічні настанови все новим поколінням істориків чий праці стосуються життя міст, його управління.

Список використаних джерел та літератури:

1. Антонович В. Б. Исследования о городах Юго-Западной России по актам 1432-1798 рр. *Архив Юго-Западной России, Ч.5. Т.1. Акты о городах*, 1869. С.3-90.
2. Арістов В. Ю. Коли місто Козелець отримало магдебурзьке право? *Український історичний журнал*, 2021. Вип. 1 (24). С.183-189. DOI: 10.15407/uhj2021.01.183.
3. *Від мурів до бульварів: творення модерного міста в Україні (кінець XVIII – початок XX ст.)* / Відп. ред. О. П. Реєнт. К.: Інститут історії України НАН України, 2019. 608 с.

4. Гошко Т. Д. *Нариси з історії магдебурзького права в Україні (XVI – XVII ст.)*. Львів: ПАІС, 2002. 254 с.
5. Кобилецький М. М. *Магдебурзьке право в Україні: XIV – перша половина XIX ст. Історико-правове дослідження*. Львів: ПАІС, 2008. 406 с.
6. Шандра В. *Мищанські органи станового самоврядування в Україні (кінець XVIII – початок XX ст.)*. К.: Інститут історії України НАН України, 2016. 345 с.

Олександра Дягіль,
здобувачка IV курсу першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти історичного факультету
Житомирського державного університету
імені Івана Франка.
(науковий керівник: к. і. н., ст. викл. О. В. Маркевич)

ВИБОРЧИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ ЯК ДЖЕРЕЛО ДОСЛІДЖЕНЬ ОРГАНІЗАЦІЇ І ПРОВЕДЕННЯ ВИБОРІВ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Становлення сучасного політолога неможливе без детального опрацювання українського законодавства, особливо що стосується виборів. На основі їх результатів світова громадськість формує думку про легітимність державної влади, демократичний поступ України. Завданням даної розвідки є проаналізувати виборчий кодекс України (далі – Виборчий кодекс): зміст та структуру, а також головні положення, що стосуються організації і проведення виборів.

Виборчий кодекс набув чинності 1 січня 2020 року і складається з чотирьох книг, прикінцевих та перехідних положень. Структуру складають: загальна частина, вибори президента України, вибори народних депутатів України та місцеві вибори. Варто додати, що підготовка та проведення виборів регулюються не тільки цим Кодексом, а й Конституцією України, законами України «Про Центральну виборчу комісію», «Про Державний реєстр виборців», іншими законами України, а також прийнятими відповідно до них актами законодавства та Центральної виборчої комісії [1].

Виборчий кодекс регламентує проведення тільки прямих виборів, а саме: вибори народних депутатів України; вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим; вибори депутатів сільської, селищної, міської ради; вибори сільського, селищного, міського голови; вибори депутатів районної ради; вибори депутатів обласної ради; вибори депутатів районної у місті ради (у містах, де утворені районні у місті ради) [1].

З прийняттям Виборчого кодексу з'явилися нові положення, які безпосередньо змінять контекст проведення наступних виборів в Україні. Згідно нового закону, вибори здійснюються на основі виборчої системи з